

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ ЯК НОВА ВІСЬ КООРДИНАТ У ПЕРЕТВОРЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ООП

Таранченко О.М.,

доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник Інституту спеціальної педагогіки та психології ім. М. Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

Однією з ознак кардинальних соціокультурних змін в українському суспільстві можна вважати гуманізацію освіти, що також свідчить і про його перетворення на шляху до реальної демократизації. В цьому виявляється як еволюційна динаміка розвитку нашого суспільства, так і детермінаційний взаємозв'язок такого процесу із поступом освітньої системи. Тож, закономірно, що гуманізація, як ключовий соціально-педагогічний принцип сучасного вектору розвитку освіти, є лакмусом у трансформації освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами на засадах загальнолюдських цінностей.

Системні перетворення в освіті осіб з ООП наразі можна характеризувати як кардинальну зміну стилю мислення та взаємодії всіх учасників освітнього процесу з виразною ознакою переходу до суб'єкт-суб'єктних взаємовпливів із поцінуванням унікальності особистості кожної людини. Для усвідомлення та переходу до нової світоглядної парадигми, для виходу української освіти на якісно нові смислові рівні, необхідні й нові форми організації освітньої діяльності, які мають ґрунтуватися на адекватному прогнозуванні ймовірних викликів, що постають у складному сьогоденні (як в межах нашої держави, так і на світовому рівні), та швидкому реагуванні на них задля досягнення реального поступу.

Ефективність відповідних трансформацій в освітній галузі безпосередньо залежатиме від комплексності та масштабності перебудови в державі; від задалегідь продуманих і підготовлених засобів реалізації визначених змін, а

також від науково обґрунтованої та підтриманої усіма учасниками процесу концепції нововведень. Очевидно, що зважаючи на складні умови, соціокультурні гуманізаційні трансформації освітнього простору для дітей з ООП доречно планувати як процес насамперед якісного перетворення, що триватиме певний час і коригуватиметься відповідно до соціоекономічної динаміки. Втім, визначальні маркери варто окреслити на весь цей період.

Насамперед, освітня сфера, як визначальна складова розбудови нашої держави та нового громадянського суспільства в Україні, у найближчий повоєнний час має стати надважливим інструментом зміни світоглядних орієнтирів і свідомості людей нашої країни. Ключові засади і принципи трансформації системи освіти в Україні, зокрема, полікультурність, багатоманітність, плюралізм і толерантність, а також колективні та індивідуальні права, свободи, обв'язки, соціальна справедливість і самоусвідомлення (як національне, так і глобально цивілізаційне), мають доповнитися новими світоглядними кластерами, що забезпечать якісно вищий рівень буття прийдешніх поколінь українців. Такі світоглядні новоутворення мають відповідати як національним пріоритетам соціокультурного поступу, так і органічно входити в загальносвітовий контур прогресивного розвитку людства. Реалізація цих завдань передбачає щонайперше кристалізацію нових ціннісно-сміслових векторів і цілей, які втілюватимуться через спільні скоординовані зусилля усього суспільства загалом та відповідних інституцій нашої держави.

Очевидно, що прийдешні покоління, зокрема молодь з ООП, мають бути підготовленими і спроможними до активної участі в житті широкого відкритого й розвиненого соціуму; незалежними, критично мислячими, здатними до колективної професійної взаємодії та індивідуальної творчої самореалізації; такими, що усвідомлюють і сприймають щоденні виклики (як індивідуальні, так і соціальні) та в змозі адекватно відповідати на них. Загалом, освіта дітей і молоді з ООП має орієнтуватися на плекання особистості з високими духовно-моральними цінностями та світоглядно-психологічними характеристиками, що стануть визначальними для її власної самоідентифікації та усвідомленої самореалізації.

Здатність молоді з ООП активно, відповідально й ефективно самореалізовуватися має спиратися на відповідні знання, вміння, соціально-практичний досвід та певні чесноти (норми, установки, цінності, якості, що домінуватимуть в новому соціокультурному просторі України).

Наразі стартові позиції, на основі яких відбуватимуться трансформації сегменту освіти дітей з ООП, можна характеризувати загалом доволі позитивно:

- ґрунтовне нормативно-законодавче поле;
- чітка горизонтально-вертикальна структура освітніх інституцій;
- високий відсоток дітей з ООП, які охоплені освітою від найнижчої ланки;
- масштабне розгалуження мережі ІРЦ, що забезпечує відповідний супровід дітей з ООП в освітніх закладах;
- мінімізоване антагоністичне протистояння між спеціальною освітою (традиційною мережею закладів) та інклюзивною практикою;
- фінансове забезпечення корекційних та супровідних послуг тощо.

Цілком прогнозовано, що на першому етапі післявоєнних трансформацій в освіті нагальними постануть питання відновлення психологічного та фізичного здоров'я усього дитячого населення нашої країни, оскільки того чи іншого травмування зазнали всі діти та підлітки України. Вже нині необхідно діяти, аби:

- створити спільне нормативне поле (МОН, МОЗ, Мінсоцполітики) для надавачів відповідних послуг;
- передбачити і забезпечити набуття освітніми закладами певної мультифункціональності та можливостей для мультиваріативності організації освітньої, корекційної, реабілітаційної та ін. діяльності;
- забезпечити можливості для впровадження в освітній системі моделей «школа як осередок громади»;
- реалізувати втілення концепції «спільноти фахівців, що навчається» тощо.

Зважаючи на окреслені виклики, закономірно, що системоутворювальною ланкою сталого поступу в цьому напрямі має стати саме цілеспрямована підготовка і перепідготовка кадрів (на єдиних для всіх концептуальних засадах)

задля формування фахового потенціалу педагогів, викорінення «адміністративної педагогіки», авторитарного соціально-психологічного клімату в освітніх закладах та інших рудиментів. Натомість бажаним вбачається культивування гуманістично спрямованої суб'єкт-суб'єктної педагогічної комунікації (з учнями, родинами дітей, колегами, представниками громади). Педагоги мають стати флагманами у суспільстві, яке навчається упродовж життя, оскільки саме їхня кваліфікація набувається поступово та гетерохронно, постійно оновлюється відповідно до поступу суспільного розвитку. Соціально-функціональні ролі педагога (дидактичні, функціональні, фасилітаторні, члена педагогічного колективу, наставника у процесі засвоєння учнями знань і соціальних ролей, асоційованого члена дитячого колективу та ін.) мають вибудовуватися на основі використання сучасних психолого-педагогічних технологій, які даватимуть змогу ефективно виконувати нове суспільне замовлення, якісно працювати в конкурентному просторі, бути ефективними фахівцями, розбудовувати Українську державу на новій соціокультурній основі.

Всесвітньо відомий науковець-дослідник, архітектор освітніх реформацій М. Фулан окреслює компоненти успішної освітньої трансформації, серед яких мотивація до реформ (мета, воля, відданість учасників); безпосередня здатність здійснювати реформу; підтримка помножена на відповідальність учасників. Комплексно наявність цих чинників визначає коефіцієнт корисної дії системи освіти. Тобто, чим вищі ці показники, тим кращою буде уся система.

Кожен з компонентів такої формули успіху є певним викликом, який реалізовується конкретними людьми чи групами фахівців. Саме їхні майстерність, відповідальність, відданість справі мають забезпечити успішність освітньої системи України майбутнього, уможливити розвиток демократії та гуманізації нашого суспільства загалом.

Література:

1. Anthony F. Rotatori , Jeffrey P. Bakken , Sandra Burkhardt , Festus E. Obiakor, Umesh Sharma (ed.) Special Education International Perspectives: Practices

Across the Globe (Advances in Special Education, Volume 28) Emerald Group Publishing Limited (2014).

2. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційний аспект. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.

3. Майкл Фулан. Сила змін. Вимірювання глибинних освітніх реформ. Літопис, Львів, 2000. 269 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тороп К.С., кандидат психологічних наук, директор КЗО «Спеціальна школа «Шанс» ДОР» м. Дніпро, Україна

Війна – надзвичайно складний час для усіх, а діти потерпають від неї найбільше. У цих обставинах школа може стати своєрідним осередком, що об'єднуватиме учнів та вчителів як громади, так і дітей та педагогів, які вимушені були покинути свої домівки. У багатьох регіонах це вже сталося і школи перетворилися на осередки для надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам, де також приймають вимушено переміщених дітей.

Разом з тим роль школи під час війни значно більша, ніж освітня. Спілкування дітей між собою допоможе їм відволіктися від трагічних подій, а дітям-переселенцям дасть можливість легше адаптуватися до нових умов життя, доєднатися до спільноти, поспілкуватися.